

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ СВІТОГЛЯДУ

Вінницький національний технічний університет¹

Анотація

У даній роботі розглянуто та уточнено визначення поняття «світогляд». Проаналізовано існуючі наукові підходи до проблеми світогляду. Перераховано елементи та види світогляду.

Ключові слова: світогляд, філософія, елементи світогляду, типи світогляду.

Abstract

In this paper the definition of the concept of "world-view" is considered and clarified. Existing scientific approaches to the problem of world-view are analyzed. The elements and types of world-view are listed.

Keywords: world-view, philosophy, elements of world-view, types of world-view.

Вступ

У філософії вивченню поняття “світогляд” відводиться доволі багато уваги. Тому, що саме світогляд висувається головним супутником людської життєдіяльності на будь-якій фазі історії суспільства. Саме через світогляд постійно знаходиться смислова засада буття, а також відбувається прикріплення до духовного світу і предків і сучасників.

Мета роботи полягає в узагальненні підходів до визначення сутності поняття світогляду.

Виклад основних результатів дослідження

Дослідження поняття світогляду має широкий діапазон. Теоретичним надбанням є наукові праці вчених: В. Л. Петрушенко [1], В. С. Овчинніков [2] та інших.

Однак і на сьогодні вчені не дійшли до однієї точки зору про сутність і зміст світогляду.

На сучасному етапі існує велика кількість трактувань терміна «світогляд», отож співставимо вченого та його визначення поняття «світогляд» у вигляді таблиці 1.

Аналізуючи таблицю 1 можна сказати, що фігурують істотні розбіжності в розумінні сутності терміну світогляд.

Розглянувши різні поняття терміну світогляд, можна сформулювати таке розуміння світогляду. *Світогляд* – це сукупність знань, уявлень, поглядів на світ, природу, на себе та на своє місце в суспільстві.

Світогляд можна розглядати з трьох позицій: філософії, психології та культурології.

З позицій філософії світогляд – це система ряду елементів свідомості людини (знань, поглядів, уявлень, переконань, віри), які складають духовно практичне утворення і визначають, яке місце людина займає в світі, як вона відноситься до світу і до самої себе. Основоположним компонентом з 3 позиції філософії є погляди людини. Однак, крім поглядів людини у структуру світогляду, безперечно входять й інші елементи.

З позицій психології поняття світогляду є дуже наближеним до вище вказаних визначень, сформованих у філософії. Так, в психологічних енциклопедіях вказані такі визначення поняття світогляду: світогляд – це система поглядів на об’єктивний світ і місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності і до самої себе [3]; світогляд – це система узагальнених поглядів на природу і суспільство, на місце людини в ньому, на ставлення людей до навколишньої дійсності і себе, а також зумовлені цими поглядами їхні переконання, ідеали і принципи пізнання [4].

З наведеного вище можна зрозуміти, що поняття світогляду з позицій психології – це система поглядів людини, а не якихось інших елементів її свідомості.

Культурологія також приділяє помітну увагу дослідженню поняття світогляду. В енциклопедіях та словниках з культурології вказуються поняття світогляду, які є схожими до тих, що сформулювали філософи. Наведемо деякі з них.

Світогляд – цілісна система поглядів на світ, місце та призначення людини [5].

Світогляд – інтеграція досвіду, знань та самосвідомості в ціннісну картину світу, що зумовлює життєву орієнтацію людини, її ставлення до дійсності та самої себе [6]. Так само поняття світогляду подане і в іншому джерелі [7].

Таблиця 1 – Наукові підходи до визначення сутності поняття «світогляд»

Вчений	Визначення поняття «світогляд»
В. Л. Петрушенко [1]	це сукупність узагальнених уявлень людини про себе, світ, свої взаємини зі світом, про своє місце у світі та своє життєве призначення.
Є. М. Причепій, А. М. Черній [8]	це система найзагальніших знань, цінностей, переконань, практичних настанов, які регулюють ставлення людини до світу.
В. С. Овчинніков [2]	це специфічна форма відображення дійсності.
І. Кант [9]	це система принципів і знань, ідеалів і цінностей, надій і вірувань, поглядів на зміст і мету життя, що визначає діяльність індивіда чи соціального суб'єкта й органічно включається в його вчинки і форму мислення.
Л. Д. Кривега [10]	невід'ємний атрибут людської свідомості.
В. Б. Шапар [11]	це система поглядів на об'єктивний світ та місце в ньому людини, на ставлення людини до навколишньої дійсності та до самої себе, а також зумовлені цими поглядами основні життєві позиції людей, їхні переконання, ідеали, принципи пізнання та діяльності, ціннісні орієнтації.
М. Чапка, У. Конті [12]	форма суспільної свідомості людини, система її поглядів на природу і суспільство, через які вона сприймає, осмислює та оцінює навколишню дійсність як світ свого буття та діяльності, визначає своє місце і призначення в ньому.
Ю. Г. Шадських, В. М. Піча [13]	сукупність поглядів людини на себе і своє місце у світі, зумовлених ними переконань, ідей, принципів і ціннісних орієнтацій (компоненти: світовідчуття, світосприйняття, світоуявлення, світорозуміння, світооцінка, світоставлення)

О. Г. Спіркін вказав, що елементами світогляду є: ціннісні орієнтації, віра, ідеали, переконання, спосіб життя людини й суспільства (як форма реалізації духовної сутності світогляду) [14].

В. Л. Петрушенко зазначив, що світогляд утворює ряд інтелектуальних утворень, таких як: бажання, надія, віра, інтуїція, знання, віра, життєві мотиви, цілі та інші. Отже, складовими світогляду можна висвітлити погляди, переконання, принципи, ідеали, цінності, вірування, життєві норми та стереотипи [1].

В. Б. Шапар зазначив, що світогляд за змістом і значущістю буває послідовно науковим або ненауковим, матеріалістичним або ідеалістичним, атеїстичним або релігійним, революційним або реакційним [11]. Можна зазначити, що погляди людини є елементом та частиною світогляду, тому відповідно погляди людини також можуть бути науковими або ненауковими, матеріалістичними або ідеалістичними, атеїстичними або релігійними, революційними або реакційними.

У філософській та науковій літературі визначають три основні соціально-історичні типи світогляду, до них належать міфологія, релігія й філософія [9].

Р. А. Арцішевський виокремив чотири історичні типи світогляду, додавши до вище вказаних видів і науково-філософський [15]. Враховуючи, що погляди людини є елементом та частиною світогляду можемо виділити і такі погляди людини, як міфологічні, релігійні, філософські, науково-філософські.

У науковій літературі виокремлюють й інші види світогляду. Так, за способом свого існування світогляд поділяється на груповий та індивідуальний. Світогляд має часові (середньовічний світогляд, наприклад) і просторові (азіатський світогляд, наприклад) параметри [10]. Відповідно, погляди також мають часові й просторові параметри; можуть бути індивідуальними, груповими.

Висновки

Отже, дослідження яке ми провели, засвідчило, що світогляд – це сукупність знань, уявлень, поглядів на світ, природу, на себе та на своє місце в суспільстві.

Проведено теоретичний аналіз світогляду за допомогою, якого визначено, що елементами світогляду є: віра, знання, зокрема погляди, переконання (знання і віра), уявлення, принципи, норми поведінки, ідеали, цінності, цілі, бажання тощо. На підставі цього аналізу визначено такі види світогляду: міфологічний, релігійний, філософський, науково-філософський.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Петрушенко В. Л. Філософія : курс лекцій ; навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти I–IV рівнів акредитації / Петрушенко В. Л. – К. : Каравелла; Львів : Новий світ 2000, 2001. – 448 с.
2. Овчинников В. С. 389 Мировоззрение как явление духовной жизни общества (опыт анализа понятий) / В. С. Овчинников. – Ленинград : Издательство Ленинградского университета, 1978. – 100 с
3. Большая психологическая энциклопедия / автор. коллектив : А. Б. Альмуханова, Е. С. Гладкова, Е. В. Есина, Е. Г. Имашева. – М. : Эксмо, 2007. – 544 с.
4. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
5. Культурологія : енциклопедичний словник / [М. П. Альчук, Ф. С. Бацевич, І. М. Бойко]; за ред. д-ра філос. наук, проф. В. П. Мельника. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 508 с.
6. Гіптерс З. В. Культурологія : словник-довідник : навч. посіб. / З. В. Гіптерс. – К. : УБС НБУ, 2008. – 407. – 318 с.
7. Сокульський А. Л. Культурологія : словник-довідник / Сокульський А. Л. – Запоріжжя : ГУ “ЗІДМУ”, 2006. – 292 с.
8. Причепій Є. М. Філософія : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Причепій Є. М., Черній А. М., Чекаль Л. А. – К. : Академвидав, 2006. – 592 с.
9. Світогляд і світ людини : колективна монографія / за заг. ред. доктора філософських наук, професора В. П. Капітона. – Дніпропетровськ : ДДФА, 2008. – 240 с.
10. Кривега Л. Д. Мировоззренческие ориентации личности в условиях трансформации общества / Кривега Л. Д. – Запорожье : ЗГУ, 1998. – 202 с.
11. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2004. – 640 с.
12. Соціально-психологічний словник / авт.-уклад. М. Чапка, У. Контни. – Мисловице, 2010. – 519 с.
13. Шадських Ю. Г. Психологія: короткий навчальний словник: терміни і поняття / Шадських Ю. Г., Піча В. М. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 276 с.
14. Спиркин А. Г. Філософія : учебник / А. Г. Спиркин – М. : Гардарики, 2000. – 816 с.
15. Арцишевский Р. А. Мировоззрение: сущность, специфика, развитие: монография / Р. А. Арцишевский – Львов : Издательство при Львовском государственном университете Издательского объединения “Вища школа”, 1986. – 200 с.
16. Головащенко І. О. Філософія: навчальний посібник / І. О. Головащенко – Вінниця : ВНТУ, 2016. – С. 8-10.

Лебік Оксана Володимирівна – студентка групи МФК - 19м, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця. E-mail: mof15zaremba@gmail.com

Головащенко Ірина Олегівна – канд. філософ. наук, доцент, доцент кафедри філософії та гуманітарних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Oksana V. Lebik – student, faculty of management and informational security, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, E-mail: mof15zaremba@gmail.com

Holovashenko Iryna O. – PhD, Associated Professor of the Department of Philosophy and the Humanities, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.